

Liikuvus Euroopas

Sotsiaalkindlustusõigused **Norras**

Euroopa Komisjon

Liikuvus Euroopas

(Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)

Sotsiaalkindlustusõigused Norras

Seisuga 3. veebruar 2006

Euroopa Komisjon

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat

Üksus E.3

Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas trükises sisalduva teabe kasutamise eest.

Märkus:

Käesolev brošüür põhineb Norra poolt 3. veebruaril 2006 esitatud andmetel. Seetõttu tuleb veenduda, et liikmesriigi õigusakte ei ole hiljem muudetud ning et esitatud teave on tänaseni kehtiv. Selleks pöörduge pädevate ametkondade ja asutuste poole, kelle kontaktandmed on esitatud punktis 3 „Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed.

**Europe Direct on teenus,
mis aitab leida vastused
Euroopa Liiduga seotud küsimustele**

Tasuta infotelefon: (*)

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või võtavad neile helistamise eest kõnetasu.

Euroopa Liidu kohta leiab palju muud teavet Internetist Euroopa serveri veebilehtedelt (<http://europa.eu>).

© Euroopa ühendused, 2009

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Bibliograafilised andmed on esitatud väljaande lõpus.

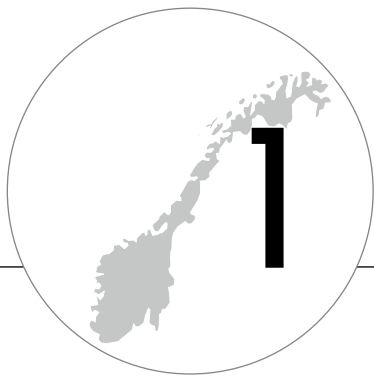
Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2009

ISBN 92-79-04361-7

Sisukord

1. Üldteave.....	5
2. Sotsiaalkindlustuse liigid.....	7
2.1. Haigus-, sünnitus- ning samaväärsed isadushüvitised	7
2.1.1. Haigestumine – raviteenused.....	7
2.1.2. Haiguse korral makstavad päevarahad.....	7
2.1.3. Haigestumine – ümberkohanemishüvitised.....	7
2.1.4. Lapse sünnitoetus ja vastav isatoetus.....	8
2.1.5. Lapsendamine.....	8
2.1.6. Osaajaline erikord.....	8
2.2. Tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitised	9
2.3. Matusetoetused	9
2.4. Invaliidsushüvitised	9
2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised	10
2.5.1. Pension või vanaduspension.....	10
2.5.2. Toitjakaotushüvitised või abikaasale makstavad toitjakaotushüvitised.....	11
2.6. Töötushüvitised	12
2.7. Eelpensionihüvitised	12
2.8. Perehüvitised	12
2.9. Mitteosamakselised rahalised erihüvitised	13
3. Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed.....	15

Üldteave

→ Kindlustussüsteemid

Norras tagavad üldise sotsiaalkaitse peamiselt riiklik kindlustussüsteem, peretoetussüsteem ja rahalised toetused väikelastega peredele.

Riikliku kindlustussüsteemi raames makstakse hüvitisi 28. veebruari 1997. aasta seaduse alusel. Peretoetusi makstakse 8. märtsi 2002. aasta seaduse alusel. Rahalist toetust väikelastega peredele makstakse 26. juuni 1998. aasta seaduse alusel.

→ Kellele laieneb Norras sotsiaalkindlustus?

Riikliku kindlustussüsteemiga on kohustuslikus korras kindlustatud kõik Norras või Norra mandrilaval asuvatel statsionaarsetel või liikuvatel rajatistel elavad ja palgatöötajana töötavad inimesed. Mõnedele välisriikides töötavate Norra kodanike kategooriatele (avalik teenistus jms) kehtib samuti kohustuslik kindlustus.

Norra lipu all sõitvatel laevadel töötavad Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) riigi kodanikest meremehed, välja arvatud Norra rahvusvaheliste laevade registris (NIS) registreeritud lõbusõidulaevade pardal töötavad hotelli- ja toitlustustöötajad, on alalisest elukohast olemata riiklikus kindlustussüsteemis kindlustatud kõikide riskide vastu.

Kohustusliku kindlustuse eeskirjadest tehakse erandeid, näiteks rahvusvaheliste kokkulepete raames.

Kindlustatud isikud, kes elavad Norras või ei ela Norras, kuid vastavad teatavatele varasemaid kindlustusperioode puudutavatele tingimustele jne, võivad taotleda vabatahtlikku kindlustust.

→ Kindlustusmaksed

Riiklikku kindlustussüsteemi rahastatakse palgatöötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja pensionisambaga liitunud isikute kindlustusmaksetest ning tööandjate ja riigi tasutavatest kindlustusmaksetest. Kindlustusmaksete määrad ja riigipoolse osaluse kehtestab parlament. Siin toodud arvud käivad 2007. aasta kohta.

Palgatöötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate kindlustusmaksed arvutatakse maksustatava töötulu põhjal.

Palgatöötajate kindlustusmaksete määr on 7,8% kinni- peetava maksuga maksustatavast palgast (brutopalgat- lud). Füüsilisest isikust ettevõtjate kindlustusmaksete määr on 10,7% maksustatavast tulust (füüsilisest isikust ettevõtjana teenitud tulu). Muude isiklike tulude (erine- vad toetuspensionid jms) puhul kehtivaks kunlustus- maksete määraks on 3,0%.

Tööandja tasutavad kindlustusmaksed arvutatakse prot- sendina makstud palkade pealt. Üldiselt on tööandja- maksed 14,1%. Riigi teatavates piirkondades elavate või teatud valdkonna palgatöötajate puhul kehtib siiski madalam kindlustusmaksete määr.

Kui palgatöötaja saab 62-aastaseks, väheneb tööandja- makse määr.

→ Põhisumma

Paljud riiklikust kindlustussüsteemist makstavad toetu- sed arvutatakse välja seaduses sätestatud põhisumma alusel. Parlament kohandab seda summat kord või kogu- ni kaks korda aastas, et võtta arvesse üldise tulutaseme ja elukalliduse muutusi. Põhikohandus tehakse iga aasta 1. mail. 2006. aasta 1. jaanuaril on põhisumma 62 892 Norra krooni.

→ Hüvitiste taotlemise kord

Kuidas hüvitisi saada?

Riikliku kindlustussüsteemi hüvitiste saamise taotlused tuleb esitada elu-, viibimis- või töökohajärgsele kohaliku- le kindlustusametile. Töötuskindlustushüvitise taotlused tuleb siiski esitada kohalikku tööhõiveametisse.

Välisriikides elavate inimeste pensionitaotlused ja muude toetuste taotlused tuleb esitada välisriigi riiklikule sot- siaalkindlustusametile otse või vahendusorganisatsiooni kaudu riigis, kus taotleja elab.

→ Vaidlustamine

Kui toetusetaotlus jäetakse rahuldamata, on ette nähtud tähtaeg kuus nädalat kaebuse esitamiseks kohaliku kind- lustusameti kaudu.

Kohaliku kindlustusameti otsuste peale esitatud kaebused vaadatakse läbi riikliku kindlustuse hierarhia kõrgemal tasemel. Kaebuse suhtes tehtud otsuse peale võib

omakorda edasi kaevata riikliku kindlustuse apellatsioonikohtusse, milleks ette nähtud tähtaeg on samuti kuus nädalat.

Sotsiaalkindlustuse liigid

2.1. Haigus-, sünnitus- ning samaväärsed isadushüvitised

2.1.1. Haigestumine – raviteenused

Kõikidel kindlustatutel on õigus tasuta haiglasviibimisele ja haiglaravile, koos ravimitega. Ambulatoorse ravi korral kohaldatakse järgmisi eeskirju.

Patsient peab maksma osa ravi maksumusest üld- või eriarsti või psühholoogi juures, oluliste või kallite retseptiravimite eest ja arstliku läbivaatuse või raviga seonduvad transpordikulud. Suurema osa kuludest katavad vald, piirkondlikud tervishoiuasutused ja/või riiklik kindlustussüsteem. Täiskasvanu osa ravikuludest üldarsti juures on 125 Norra krooni visiidi kohta ja 36% kõige kallimate ravimite maksumusest (kuni 510 Norra krooni retsepti kohta). Kordusretseptide puhul tuleb patsiendi osa uuesti tasuda, kui kolme kuu tarbimiseks ette nähtud osa on ära kasutatud.

Parlament kehtestab igal aastal patsientidelt võetava osa ülemmäära (2007. aastal 1660 Norra krooni). See iga inimese kohta ette nähtud osa hõlmab kõiki kulusid seoses raviga arstide ja psühholoogide juures, oluliste või kallite ravimitega ja arstliku läbivaatuse või raviga seotud transpordikuludega. Kui ülemmäär on täis, väljastatakse patsiendile kaart, mis annab õiguse tasuta ravile ja muudele eelistele ja teenustele kogu ülejäänud jooksvaks kalendriaastaks.

Patsiendi osa teine ülemmäär puudutab hüvitatavat füsioteraapiat, hambaravi, taastusravikeskuses viibimist ja ravikuure välisriigis. Selle teise ülemmäära kehtestab samuti parlament igaks aastaks (2007. aastal 2500 Norra krooni).

Kuni 16-aasta vanuste laste puhul ette nähtud patsiendi osa liidetakse ühe vanema osale, et välja arvutada, kas ülemmäär saab täis. Kuni 12-aastaste laste eest ei pea osalist maksu tasuma ravil arsti või füsioterapeudi juures, teatavate olulise ravimite ja transpordikulude eest.

2.1.2. Haiguse korral makstavad päevarahad

Palgatöötajate puhul arvutatakse päevaraha enne haigust teenitud viimase palga alusel. Füüsilisest isikust

ettevõtjate päevaraha arvutatakse füüsilisest isikust ettevõtjana teenitud tulu põhjal.

Kindlustatud isikul, kelle aastane sissetulek on vähemalt 50% põhisummast ehk 31346 Norra krooni, on haiguse korral õigus saada rahalist hüvitist, kui ta on haiguse tõttu töövõimetu.

Üldjuhul on nõutav, et tema kutsealane tegevus oleks kestnud vähemalt neli nädalat.

Palgatöötajate puhul on rahaline hüvitis 100% maksustatavast tulust. See makstakse välja alates esimesest haigusepäevast 260 päeva vältel (52 nädalat). Põhisummat kuuekordselt ületavat sissetulekut (üle 377 352 Norra krooni) arvesse ei võeta.

Rahalised ravikindlustushüvitised maksab esimese kuue teistkümneme kalendripäeva jooksul välja tööandja ja seejärel riiklik kindlustussüsteem. Perioodil, mil päevahüvitist maksab tööandja, ei ole kehtestatud nõudeid sissetuleku alammäära kohta.

Füüsilisest isikust ettevõtjad saavad ravikindlustushüvitist 65% ulatuses pensioniarvestuse aluseks võetavast maksustatavast tulust alates seitsmeteistkümnendast haigusepäevast ja kuni 248 päeva jooksul. Vabatahtlikult suuremaid kindlustusmaksmeid tasudes võivad füüsilisest isikust ettevõtjad saada kas 65% oma pensioniarvestuse aluseks võetavast maksustatavast tulust alates haiguse esimesest päevast või 100% sellest tulust alates haiguse seitsmeteistkümnendast päevast või esimesest päevast.

Kindlustusmaksete määrad on vastavalt 1,6%, 2,5% või 7,9%. Põllumajandusettevõtjatel ja põhjapõdrakasvatavate laplastel on õigus saada haiguskindlustushüvitist 100% ulatuses nende maksustatavast töötulust alates seitsmeteistkümnendast töölt puudumise päevast. Selleks, et neil oleks õigus saada alates esimesest töölt puudumise päevast haiguskindlustushüvitist 100% ulatuses oma maksustatavast töötulust, võivad nad vabatahtlikult tasuda kindlustusmaksmeid 3,5% ulatuses.

2.1.3. Haigestumine – ümberkohanemishüvitised

Ümberkohanemishüvitist makstakse juhul, kui isiku töövõime on jäädavalt piiratud või kui tema tööala või töö-

koha valikuvõimalused on väga piiratud. Hüvitist makstakse ka üldise enesega toimetuleku võime parandamiseks, kui see on haiguse, õnnetuse või puude tõttu oluliselt langenud.

Kuni 67-aastaselt kindlustatut on õigus saada ümberkohanemishüvitist, kui tema alaline elukoht on Norras ja ta on olnud kindlustatud toetusetootlusele vahetult eelneva kolme aasta jooksul. Seejuures piisab üheaastasest kindlustusperioodist, kui taotleja oli sel perioodil füüsiliselt ja vaimselt töövõimeline.

Ümberkohanemishüvitist makstakse kindlustatud isikule, kellel oli õigus saada rahalist ravikindlustushüvitist, pärast selle hüvitise maksmise perioodi lõppemist. Ümberkohanemishüvitist makstakse ka kindlustatud isikule, kellel ei olnud õigust saada rahalist hüvitist haiguse korral, kuid kes oli ühe aasta jooksul töövõimetu. Üldiselt makstakse ümberkohanemishüvitist järjest ainult 52 nädala jooksul. Kutsealast ümberkohanemishüvitist makstakse kindlustatud isikule, kes osaleb kutsealasel ümberõppel. Seda makstakse ka ooteajal enne ümberkohanemismeetmete algust või pärast ümberkohanemise lõppu kuni sobiva töökoha leidmiseni. Ajutist invaliidsuspensiooni makstakse seni, kuni invaliidsuspensiooni maksmine otsustatakse lõplikult (vt punkti 2.4).

Ümberkohanemishüvitise ja kutsealast ümberõppehüvitise suurus arvutatakse pensioniarvestuse aluseks võetud maksustatava palga põhjal. Arvutuse aluseks on aastane sissetulek eelneval kalendriaastal või kolme eelneva kalendriaasta keskmine sissetulek enne töövõime vähenemist vähemalt 50% võrra. Nende hüvitiste arvestamise maksimaalne alus on kuuekordne põhisumma (377 352 Norra krooni). Hüvitisemäär aastas on 66% arvutuse aluseks võetud summast ja seda makstakse viie päeva eest nädalas. Ilma sissetulekuta või väikese maksustatava tuluga inimesele makstakse minimaalset aastatoetust summast, mis vastab 1,8-kordsele põhisummale (113 206 Norra krooni). Kaasasündinud puudega isikutele või enne 26. eluaastat invaliidistunud inimestele makstav minimaalne toetus on 2,4-kordne põhisumma (150 940 Norra krooni). Lisaks makstakse 27 Norra krooni päevas iga ülalpeetava kuni 18-aastase lapse kohta. Seda lisatoetust makstakse viie päeva eest nädalas.

Kutsealase ümberkohanemise erihüvitist võib maksta tööturule tagasipöördumise kavaga seonduvate kulude osaliseks või täielikult katmiseks.

Vahel kaetakse proteeside või tehniliste abivahenditega või sõiduki ostuga seonduvad kulud. Abiliste, tõlketeenuste, juhtkoerte jms seonduvad kulud võidakse katta, kui selliseid abivahendeid peetakse vajalikuks ja sobivaks puudega inimese igapäevase elukorralduse parandamiseks või selleks, et tal oleks võimalik läbi teha või osaleda kutsekoolitusprogrammis. Sõidukulud ja tehnilise abi kulud kaetakse põhihüvitisega.

2.1.4. Lapse sünnitoetus ja vastav isatoetus

Lapse sünni korral on kindlustatud vanematel, kes on töötanud palgalisele puhkusele eelneva kümne kuu jooksul kuus kuud palgatöötajana, õigus rahalistele päevahüvitistele 44 nädala jooksul. Igapäevased vanemahüvitised võrduvad ravikindlustushüvitisega (100% maksustatavast tötulust). Kui noor ema soovib, võib ta valida pikema palgalise puhkuse: 54 nädalat madalama hüvitisemääraga (80% maksustatavast tötulust).

Emal peab kasutama kolm nädalat hüvitiseperioodist enne sünnitust. Hüvitist makstakse alates kaheteistkümnendast sünnituseelsest nädalast.

Palgatöötajana või füüsilisest isikust ettevõtjana töötaval naisel, kes on seadusega kohustatud töötamise enne sünnitust lõpetama ohtlike töötingimuste või keskkonna tõttu, on õigus palgalisele puhkusele alates hetkest, mil ta on kohustatud töötamise lõpetama, ilma et tema õigus palgalisele puhkusele pärast sünnitust selle arvelt väheneks.

Mitmikute sünni korral on vanematel iga lapse kohta õigus viiele lisanädalale rahalise täishüvitisega (või seitsmele nädalale vähendatud määraga hüvitisega).

Emal peab võtma vähemalt kuus nädalat puhkust vahetult pärast sünnitust. Kui ema läheb tööle tagasi enne palgalise vanemapuhkuse lõppu, on isal õigus rahalisele päevahüvitisele ülejäänud perioodi lõpuni. Isale on mõeldud kuus nädalat kogu rahalise päevahüvitisega perioodist. Hüvitise saamiseks peab ta jääma koju lapse eest hoolitsema. Sünnitusele eelneva tööperioodi tingimus peab sel juhul olema täidetud ka isa puhul. Kindlustatud isadel on õigus isapuhkuse rahalistele päevahüvitistele nende endi tulude alusel, olenemata sellest, kas ema nõutud tingimustele vastab või ei, tingimusel et ema naaseb pärast lapse sündi tööle või õpingutele ja et isa hoolitseb igapäevaselt lapse eest. Sel juhul on palgalise puhkuse periood vastavalt 29 ja 39 nädalat.

Naine, kellel ei ole õigust sünnituse korral rahalistele päevahüvitistele, saab palgaliselt 33 584 Norra krooni (mida makstakse ka naisele, kellel on õigus ainult sellest palgalisest väiksemale rahalise hüvitise summale).

2.1.5. Lapsendamine

Kuni 15-aastase lapse lapsendamisel on lapsendajatel õigus rahalistele päevahüvitistele 41 nädala jooksul. Nende hüvitiste summa ja nende andmise tingimused on samad mis ravikindlustushüvitise korral. Seda perioodi võib pikendada kuni 51 nädalani, kui hüvitist on selle arvelt väiksem (80% maksustatavast tulust).

2.1.6. Osaajaline erikord

Palgatöötajatest naistele, kellel sünnib laps või kes lapsendavad, on olemas erikord, mis võimaldab neil ühendada osalist sünnitus- või lapsendushüvitist vähendatud tööajaga.

2.2. Tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitised

Üldiselt on kõik palgatöötajad kindlustatud riikliku kindlustussüsteemi raames. Lisaks sellele on samuti kohustuslik korras kindlustatud mõned elanikerühmad, näiteks kalurid, koolilapsed/üliõpilased, sõjaväelased ja ametnikud, kaitsevæteenistujad ning kiirabi- ja päästetöötajad. Füüsilisest isikust ettevõtjad võivad võtta vabatahtliku kindlustuse, kui füüsilisest isikutest ettevõtjate erikategooriatele kohaldatavad sätted ei näe ette nende kohustuslikku kindlustust. Kindlustusmaksete määr on 0,4% nende füüsilisest isikust ettevõtja tegevuse tuludest.

Teatavaid haigusi samastatakse tööõnnetusega, kui need tekivad tööga seoses. See kehtib eelkõige Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) konventsiooni nr 42 (kutsehaiguste töötajatele hüvitamise kohta) artiklis 2 toodud tabelis loetletud haiguste kohta, mis lisanduvad teistele siseriiklikes õigusnormides ette nähtud teatavatele kutsehaigustele, kliimast tingitud haigustele või epideemiatele.

Kohaldata võib ka raviteenuseid, ravikindlustushüvitiste, invaliidsushüvitiste/pensionide ja abikaasadele ja lastele mõeldud toitjakaotushüvitiste/pensionide jne üldeeskirju. Nagu alljärgnevalt on märgitud, on hüvitise saajal õigus saada mainitud hüvitisi, kuid soodsamatel tingimustel.

Pensionide puhul ei ole väljamaksed väiksemad, kui kindlustusperiood oli ebapiisav (ebapiisavad tulud või ebapiisavad ooteajad); need makstakse alati välja kogumahu.

Puudega inimese hüvitist võib maksta isegi siis, kui tulu teenimise võimetus on alla 30% (erandina üldreeglist, mis nõuab vähemalt 50%-list töövõimetus) jne.

Abikaasa/lapse toitjakaotuspensionit makstakse olenevata abielu kestusest ja seda võib anda ka isikule, kes ei olnud abielus või kes oli surnud isiku elukaaslane, tingimusel et ta oli surnud isiku ülalpidamisel ja hoolitseb viimase laste eest. Orvpensionit võidakse maksta kuni lapse 21. eluaastani, kui ta jätkab õpinguid (tavaliselt antakse pensionit kuni 18. eluaastani või 20. eluaastani, kui orb on kaotanud nii ema kui isa).

Peale selle ei pea hüvitise saaja maksma osa arstiravi, ravimite või meditsiinitarvete eest.

Mis puutub ravikindlustushüvitistesse, siis nende puhul ei kohaldata tööõnnetuse korral ooteaega. Üldiselt arvutatakse ka hüvitise suurus soodsamalt, vastavalt vähemalt hüvitisesaaja tulutasemele õnnetuse toimumise ajal.

Hüvitise saaja võib tööõnnetuse korral saada ka hüvitist kuni 75% ulatuses aastasest põhisummast (47 169 Norra krooni). Hüvitise saaja võib valida selle hüvitise väljamaksmise ühe korraga.

Palgatöötajad on lisaks riikliku kindlustuse seaduste kaitstud ka tööõnnetuste hüvitamise seadusega. Selle seaduse kohaselt peavad tööandjad kindlustama oma

töötajad majanduslike kadude vastu, mis ületavad riikliku kindlustussüsteemiga tagatud hüvitist tööõnnetuse või kutsehaiguse korral.

2.3. Matuseetoetused

Surma korral võib riiklikust kindlustussüsteemi raames tulu alusel arvatud ühekoradne toetussumma olla maksimaalselt kuni 17 212 Norra krooni. See toetus on mõeldud matusekulude katteks.

2.4. Invaliidsushüvitised

Invaliidsushüvitised hõlmavad põhihüvitist, abihüvitist ja invaliidsuspensionit. Kindlustatud isikul, kes on täiesti või osaliselt töövõimetu, on õigus saada põhihüvitist ja abihüvitist.

➔ Põhihüvitis

Põhihüvitist makstakse juhul, kui töövõimetus kaasnep olulised lisakulud. Põhihüvitise jaoks on kehtestatud kuus määra, mida parlament igal aastal kohandab.

2007. aastal on vastavad summad: 6864, 10448, 13788, 20292, 27516 ja 33380 Norra krooni.

➔ Abihüvitis

Abihüvitist makstakse juhul, kui puudega inimene vajab erilist abi ja hoolt. Abihüvitise puhul kehtib neli määra, mida parlament kohandab igal aastal.

2007. aastal on vastavad summad 12312, 24624, 49248 ja 72872 Norra krooni.

Kui asjaomane isik saab lisaks sellele riiklikust kindlustusest vähendatud pensionit, sest tema kindlustusperiood ei ole piisav, vähendatakse põhihüvitist ja abihüvitist proportsionaalselt.

➔ Invaliidsuspension

18-67 aasta vanuses isikul, kelle töövõime on haiguse, õnnetuse või puude tõttu alaliselt piiratud vähemalt 50% ulatuses, on õigus invaliidsuspensionile, kui ta on varem olnud kindlustatud vähemalt kolm aastat.

Invaliidsuspension koosneb põhipensionist ja lisapensionist ja/või vahendeid täiendavast eritoetusest (vt punkti 2.5). Arvesse võetakse tulevase kindlustusperioodi ja tulevase pensionipunkte kuni aastani, mil inimene saab 66-aastaseks. Pensionit vähendatakse, kui inimene on varem elanud välisriigis. Tulevased pensionipunktid arvutatakse enne invaliidsust teenitud tulu põhjal. Muidu arvutatakse põhi- ja lisapensionid samamoodi nagu vanaduspensionid.

Kaasasündinud puudega või enne 26-aastaseks saamist tekkinud puudega inimeste lisapensioni arvutamisel kohaldatakse soodsamaid erieeskirju. Need toetused ei sõltu kindlustusmaksetest ja neid rahastatakse riigi toetustega.

Osalise töövõimetuse korral vähendatakse pensioni proportsionaalselt.

Teatud tingimustel võidakse maksta pensionisambaga liitunu põhipensionile kuni 50% suurust lisatasu ülalpeetava abikaasa eest. Põhisummast kuni 40% moodustavat lisapensioni võib maksta teatud tingimustel iga kuni 18-aastase ülalpeetava lapse kohta.

Ajutist invaliidsushüvitist makstakse juhul, kui pärast üldist hindamist peetakse tõenäoliseks, et tulu teenimise võime võib paraneda. Seda hüvitist makstakse ühe kuni nelja aasta jooksul ja enne iga uue hüvitise määramise perioodi toimub uus hindamine.

Ajutise invaliidsushüvitise suurus arvutatakse välja samamoodi nagu ümberkohanemishüvitis. Hüvitise ülemäär on 66% arvutuse aluseks võetavast summast. Selleks on pensioniarvestuse aluseks olev kõige suurem maksustatav tulu invaliidsuse ilmnemisele eelnenud aastal või kolme varasema aasta keskmine. Aastane minimaalne hüvitis on 1,8-kordne põhisumma. Lisahüvitis võib olla kuni 40% põhisummast ja seda makstakse teatud tingimustel iga kuni 18-aastase ülalpeetava lapse eest. Seda lisahüvitist makstakse siiski tulupõhiselt, see tähendab, et see sõltub inimese elatusvahenditest.

2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised

2.5.1. Pension või vanaduspension

Pensioniga on 67 aastat. Riiklik kindlustussüsteem ei näe ette enneaegselt pensionile minemise võimalust. Väljateenitud pension koosneb põhipensionist, lisapensionist ja/või elatusvahendite täienduse eritoetusest ning tuluga seotud võimalikest lisatasudest laste ja abikaasa eest.

Vanaduspensionit võib tervikuna või osaliselt edasi lükata kuni 70. eluaastani. Kui kindlustatud isikul säilib 67. ja 70. eluaasta vahel töötulu summas, mis on suurem kui põhisumma, vähendatakse pensioni 40% võrra põhisummat ületavast tulust. Pension ja töötulu kokku ei või ületada varasemat töötulu.

Minimaalne vanaduspension koosneb põhipensionist ja elatusvahendite täienduse eritoetusest. Vallalise pensionäri puhul on minimaalne vanaduspension 112 788 Norra krooni aastas (2007. aasta 1. jaanuari seisuga). Abielus pensionäri puhul, kes saab elatusvahendite täienduse eritoetust alla 60-aastase ülalpeetava abikaasa eest, on minimaalne pension 144 240 Norra krooni aastas ja 194 124 Norra krooni, kui ülalpeetav abikaasa on üle

60-aastane. Kui mõlemad abikaasad on pensionärid, on minimaalne pension 103 356 Norra krooni aastas kummagi abikaasa kohta.

➤ Põhipension

Inimestel, kes on olnud alates 16. eluaastast kuni 66-aastaseks saamiseni kindlustatud kokku kolme aasta jooksul, on õigus saada põhipensioni.

Põhipensioni makstakse olenemata inimese varasemast tulust ja tasutud kindlustusmaksetest. Täissummas põhipensioni saamiseks on siiski nõutav 40-aastane kindlustusperiood (see tähendab riigis elamise perioodi), ja pensioni vähendatakse proportsionaalselt, kui kindlustusperiood on lühem.

Vallalise pensionäri puhul või pensionäri puhul, kelle abikaasa ei ole riikliku kindlustuse pensionisambaga liitunud, võrdub täissummas põhipension selleks konkreetseks aastaks kehtestatud põhisummaga (62 892 Norra krooni). Pensionäril, kes peab ülal mittepensionärist abikaasat (või elukaaslast, kellega ta on varem abielus olnud või kellega tal on lapsed), võib olla sõltuvalt tuludest õigus saada lisapensioni kuni 50% ulatuses tema põhipensionist; teisisõnu, selle suhtes kehtib elatusvahendite tingimus.

Kui mõlemad abikaasad on pensionärid, on täissummas põhipension 85% põhisummast (53 458 Norra krooni) kummagi abikaasa kohta. Sama kord kehtib koos elavatele isikute puhul, kes on varem abielus olnud või kellel on ühised lapsed. Vanaduspensioni saaja, kelle ülalpidamisel on kuni 18-aastaseid lapsi, võib saada pensionilisa kuni 40% põhisummast maksimaalselt kuni 25 157 Norra kroonini iga lapse kohta, aga see pensionilisa sõltub tuludest (see tähendab sellele kehtib elatusvahendite tingimus).

➤ Lisapension

Inimesel on õigus saada lisapensioni, kui pärast 1966. aastat on tema aastane sissetulek kolme aasta vältel ületanud ükskõik mis aasta kohta kehtestatud keskmise põhisumma. Kuni kuuekordse põhisumma suurusel tulud krediteeritakse täies osas väljateenitud pensionipunktideks (377 352 Norra krooni). Peale selle krediteeritakse üks kolmandik tuludest, mis vastab kuue- kuni 12-kordsele põhisummale (754 704 Norra krooni), nende aastate pensioniarvestuse aluseks võetavaks maksustatavaks tuluks. Põhisummat 12-kordselt ületavaid tulusid arvesse ei võeta.

Lisapensioni arvutatakse kahekümne aasta põhjal, mille vältel olid pensionipunktid kõige kõrgemad. Summa sõltub aastate arvust, mis annavad õiguse pensioni saamiseks, ja iga-aastastest pensionipunktidest. Täissummas lisapensioni saamiseks on vaja, et pensioniarvestusse läheks 40 aastat. Kui pensioniõigust andvate aastate arv on alla 40, vähendatakse pensionit *pro rata temporis* (pensioniarvestuse tegeliku aastatearvu järgi). Maksimaalne lisapension on 235 751 Norra krooni.

→ Elatusvahendite täienduse eritoetus

Kindlustatud isikutel, kes ei saa lisapensioni või kelle lisapension on väike, on õigus saada elatusvahendite täienduse eritoetust riiklikust kindlustussüsteemist. Elatusvahendite täienduseks antakse täistoetust, kui arvestatav kindlustusperiood on vähemalt nelikümmend aastat. Elatusvahendite täienduse eritoetus väheneb proportsionaalselt, kui kindlustusperiood on lühem.

Võimalik lisapension arvatakse elatusvahendite täienduse eritoetusest maha.

Vallalise pensionäri või riikliku kindlustuse pensionisambaga mitte liitunud abikaasaga pensionäri puhul on elatusvahendite täienduse eritoetus 79,33 % põhisummast (49 896 Norra krooni). Kui ülalpeetav abikaasa on 60-aastane või vanem, on elatusvahendite täienduse eritoetus 158,66% põhisummast (99 780 Norra krooni). Kui mõlemad abikaasad saavad miinimumpensioni, on elatusvahendite täienduse eritoetus sama suur kui vallalistel, see tähendab 79,33% põhisummast (49 896 Norra krooni) kummalgi abikaasa kohta .

Pensionisambaga liitunud pensionär, kes on abielus pensionisambaga liitunud pensionäri, kes saab elatusvahendite täienduse eritoetusest suuremat lisapensioni, saab elatusvahendite täienduse toetust suuruses 74% põhisummast (alamäär: 46 536 Norra krooni). Lisapension ja elatusvahendite täienduse eritoetus kokku ei tohi siiski olla väiksem, kui kahekordne tavapärase elatusvahendite täienduse eritoetus ehk alla 158,66% põhisummast (99 780 Norra krooni). Samad sätted kehtivad koos elavate inimeste suhtes, kes on varem omavahel abielus olnud või kellel on ühised lapsed. Elatusvahendite täienduse eritoetus ja põhipension koos moodustavad alam-pensioni (vt eespool).

2.5.2. Toitjakaotushüvitised või abikaasale makstavad toitjakaotushüvitised

Surnud isiku kuni 67-aastaselt abikaasal (või kadunuga varem abielus olnud või temaga ühiseid lapsi omaval elukaaslasel, edaspidi „õigusjärgne isik“) on õigus saada pensioni, kui tema indlustusskeem näeb ette pensioni saamist ja kui kadunu oli vähemalt kolm aastat vahetult enne surma kindlustatud ja töövõimeline. Surnud isiku abikaasal on samuti õigus teatud toetustele, kui kadunud sai pensioni vähemalt kolme aasta vältel enne surma. Kui kadunu sai lisapensioni, ei ole nõutav, et tema abikaasa oleks kindlustatud, sel juhul makstakse ka vastavat põhipensionit. Tingimust, mille kohaselt peab surnud isiku abikaasa põhipensioni saamiseks olema kindlustatud, ei kohaldata ka juhul, kui surnud isik või tema abikaasa on elanud Norras vähemalt kaksikümmend aastat.

Toitjakaotuspensionit makstakse surnud isiku abikaasale või teisele õigusjärgsele isikule, kui abielu kestis vähemalt viis aastat või kui abikaasal on või on olnud kadunuga lapsi või kui ta hoolitseb kadunu laste eest ja kui abi-

elu kestus ja pärast kadunud surma laste eest hoolitsemise periood on kokku vähemalt viis aastat.

Lahutatud abikaasal või teisel õigusjärgsel isikul, kes ei ole oma endise abikaasa surma ajal uuesti abiellunud, on õigus toetustele samade eeskirjade kohaselt, tingimusel, et surm saabus vähem kui viis aastat pärast lahutust ja et abielu oli kestnud vähemalt 25 aastat või vähemalt 15 aastat, kui sellest abielust on sündinud lapsi. Kui toetuse saaja abiellub uuesti, ei ole tal enam õigust toetusele.

Kui surnud isiku kindlustusperioodi arvestades, oli või oleks olnud õigus saada ainult vähendatud põhipensioni, vähendatakse toitjakaotuspõhipensionit samas ulatuses.

Toitjakaotuspension koosneb põhipensionist ja lisapensionist. Lisapension moodustab 55% lisavanadus- või invaliidsuspensionist, mida surnud isikul oli õigus saada. Elatusvahendite täienduse eritoetust antakse samamoodi nagu vanaduspensionite puhul.

Toitjakaotuspension sõltub tuludest (see tähendab, sellele kehtib elatusvahendite tingimus). Kui surnud isiku abikaasal või teisel õigusjärgsel isikul on või peaks olema aastane tulu, mis on suurem kui 50% põhisummast, siis võrdub pension täispensioni ja 40% ulatuses põhisummat ületavate tulude vahega.

Ajutist toetust antakse kadunud isiku abikaasale või teisele õigusjärgsele isikule, kellel ei ole õigust saada toitjakaotuspensionit ja kes on ajutiselt võimetu end oma tööga ise ülal pidama. Ajutine pension arvutatakse samade eeskirjade järgi nagu toitjakaotuspension.

Koolitushüvitist antakse surnud isiku abikaasale või teisele õigusjärgsele isikule, kes peab enda ülalpidamise kindlustamiseks läbi tegema kursused või koolituse.

Hüvitist laste hooldamise eest antakse surnud isiku abikaasale või teisele õigusjärgsele isikule, kes peab õpingute või töö tõttu väljaspool perekonna elukohta jätma lapsed kolmanda isiku hoida. Hüvitist on 64% lapsehoidmiskuludest, mille ülemäär on siiski 35 496 Norra krooni esimese lapse eest, 46 308 Norra krooni kahe lapse eest ja 52 488 Norra krooni kolme või enama lapse eest. Kui surnud isiku abikaasa või teise õigusjärgse isiku tulud on kuus korda suuremad kui põhisumma (377 352 Norra krooni), siis nad lapsehoidmishüvitist ei saa.

Kui surnud isiku abikaasa või teine õigusjärgne isik peab töö leidmiseks kolima, on ette nähtud hüvitised kolimiskulude katteks.

Koolitushüvitist, lapsehoidmis- ja kolimishüvitist võidakse anda isegi juhul, kui kadunu ei täitnud kolmeaastase kindlustatuse tingimust vahetult enne riskijuhtumi saabumist, tingimusel, et surnud isiku abikaasa on kindlustatud ja tal on õigus pensionile. Neid hüvitisi makstakse nii kaua, kuni abikaasa on nende osas kindlustatud.

→ Orvutoetused

Alla 18-aastane kindlustatud laps, kellel on õigus toetusele, saab orvutoetust, kui üks tema vanematest (või mõlemad vanemad) on surnud ja kui kadunu oli töövõimeline ja kindlustatud kolm aastat vahetult enne surma. Surnud isiku lapsel on õigus saada toetust ka siis, kui kadunu sai pensioni vähemalt kolm aastat vahetult enne surma. Kindlustustingimust ei kohaldata, kui kadunu oleks saanud õiguse lisapensionile või kui üks vanematest (või mõlemad) elasid alaliselt Norras kakskümmend aastat. Õppivad lapsed saavad orvutoetust kuni 20. eluaastani, kui mõlemad vanemad on surnud.

Kui üks vanematest on surnud, on aastane täissummas orvutoetus esimese lapse puhul 40% põhisummast (25 157 Norra krooni) ja järgmise lapse puhul 25% põhisummast (15 723 Norra krooni).

Kui mõlemad vanemad on surnud, saab esimene laps orvutoetust, mis võrdub toitjakaotuspensioniga, mida oleks makstud vanemale, kellel oli õigus kõrgemale pensionile. Täissummas orvutoetus on 40% põhisummast teise lapse puhul ja 25% põhisummast iga järgmise lapse puhul.

Kui lapsi on kaks või rohkem, liidetakse pensionid kokku ja jagatakse laste vahel võrdselt.

Orvutoetuse määr väheneb samamoodi nagu väheneb surnud isiku abikaasale makstava võimaliku põhipensioni määr, kui pensioniarvestuse kindlustusperioodid ei ole täis (vt eespool).

2.6 Töötushüvitised

Kui inimene on töötu, kompenseeritakse tööpuuduse tõttu saamata jäänud tulu rahaliste päevahüvitiste abil. Tööaeg peab olema vähenenud vähemalt 50% võrra varasema tööajaga võrreldes.

Kindlustatud isik peab heauskselt tööd otsima, see tähendab, olema võimeline töötama ja olema registreeritud tööhõiveametis. Ta peab olema valmis asuma vähese etteatamise peale tööle osalise või täistööajaga või osalema tööle saamiseks kogu Norra ulatuses ettevõtmistes, mis vastavad tema füüsilistele või vaimsetele võimetele. Asjaomasel isikul võib olla õigus saada töötuskindlustushüvitist isegi juhul, kui ta ei vasta täielikult valmisolekunõuetele sellistel põhjustel nagu vanus, tervislik seisund või ülalpeetavatega seonduvad kohustused. Võimalik on kehtestada pikem ooteaeg või töötuskindlustushüvitise maksmine ajutiselt peatada, kui asjaomast isikut peetakse töötuks omal soovil, see tähendab, kui ta lahkus töölt omal soovil, keeldus sobivast töökohast, keeldus osalemast algatustest tööturul või jättis vastamata tööhõiveameti kutsele töökohta saamise asjus.

Õigus rahalistele päevahüvitistele on seotud varasema tuluga. Asjaomane isik peab olema eelneval kalendriaas-

tal teeninud töötulu summas, mis on vähemalt 1,5-kordne põhisumma (94 338 Norra krooni), või kolme eelneva kalendriaasta töötulu summas, mis on vähemalt kolmekordne põhisumma (188 676 Norra krooni).

Rahalist päevahüvitist makstakse juhul, kui asjaomane isik on olnud töötu viis päeva viimase kahe nädala jooksul ja on registreeritud tööhõiveametis.

Rahalised päevahüvitised arvutatakse töötulu põhjal ning töötusperioodidel, haiguspuhkuse, lapse- või lapsenduspuhkuse ajal saadud rahaliste päevahüvitiste põhjal. Arvutuse aluseks on eelneva kalendriaasta kõige kõrge tulu summa või kolme eelneva kalendriaasta keskmine. Maksimaalne makstav hüvitist on kuuekordne põhisumma (377 352 Norra krooni). Päevahüvitiste määr on 0,24% arvutuse aluseks olevast summast ja hüvitist makstakse viie päeva eest nädalas. Aastane hüvitisesumma on tavaliselt 62,4% arvutuse aluseks olevast summast.

Lisaks makstakse 17 Norra krooni päevas iga kuni 18-aastase ülalpeetava lapse kohta.

Täiendavat puhkuseraha makstakse 9,5% ulatuses eelneval kalendriaastal saadud töötuskindlustushüvitistest nendele toetusesaajatele, kes said nimetatud aastal töötuskindlustushüvitist vähemalt kaheksa nädala jooksul. See lisahüvitist kehtestati uuesti ja see jõustus 1. juulist 2006.

Hüvitiste maksmise kestus varieerub vastavalt varasemale töötulule. Kui need tulud ulatusid vähemalt kahekordse põhisummani (125 784 Norra krooni), siis makstakse hüvitist 104 nädala jooksul (kaks aastat).

Kahekordsest põhisummast väiksem varasem tulu annab õiguse 52 nädala (ühe aasta) jooksul makstavale hüvitisele. Esimese perioodi lõpus võib kohe alata uus periood, tingimusel et varasema tulu tingimused on taas täidetud.

Üle 64 aasta vanustele inimestele on tagatud arvutuse aluseks olev summa, mis on vähemalt kolmekordne põhisumma (188 676 Norra krooni), kusjuures hüvitist makstakse ajalise piiranguta kuni 67. eluaastani. Alates 64. eluaastast on ka füüsilisest isikust ettevõtjatel õigus saada töötuskindlustushüvitist.

2.7. Eelpensionihüvitised

Ei ole kohaldatav. Ennetähtaegset pensionit ei ole riiklikus kindlustussüsteemis ette nähtud.

2.8. Pereküsitised

Peretoetust makstakse Norras elavate alla 18-aastaste laste eest.

Alates 1. jaanuarist 2007 on aastane summa 11 640 Norra krooni lapse kohta.

Norra Kuningriigi arktilistel aladel elavad toetusesaajad saavad aastast lisatoetust 3840 Norra krooni lapse kohta.

Üksikvanematel on õigus saada toetust tegelikule laste arvule lisaks veel ühe lapse kohta (lisatoetus). Koos elavatel isikutel, kellel on ühised lapsed või kes on viimase 18 kuu jooksul koos elanud vähemalt üks aasta, ei ole õigust sellele lisatoetusele.

Vastavalt peretoetuseseadusele on alla 3-aastaste lastega üksikvanematel õigus saada toetust tegelikule lastearvule lisaks veel ühe lapse kohta. Peale selle on neil riikliku kindlustuse seaduse kohaselt õigus ajutisele täistoetusele täiendavalt summas 7920 Norra krooni. See aastane lisasumma makstakse pere kohta, olenemata pere ülalpidamisel olevate alla 3-aastaste laste arvust.

➔ Rahaline hüvitis väikelastega peredele

Rahalist hüvitist antakse Norras elavate laste kohta vanuses 1-3 aastat. Rahalise täistoetuse saamise kõige tähtsam tingimus on, et laps ei käi riigitoetust saavas lastepäevakodus. Kui leping näeb ette, et laps viibib vähem kui 33 tundi nädalas sellises lastepäevakodus, mis ei saa riigitoetust, on perel õigus vähendatud rahalisele hüvitisele.

Rahalise hüvitise suurus arvutatakse järgmiselt:

Tavapärane lastepäevakodus viibimise aeg nädalas	Rahalise hüvitise % täismäärast	NOK aastas
Puudub	100	39 636
Kuni 8 tundi	80	31 704
9-16 tundi	60	23 784
17-24 tundi	40	15 852
25-32 tundi	20	7 932
üle 33 tunni	Toetust ei maksta	0

2.9. Mitteosamakselised rahalised erihüvitised

➔ Toetus puuetega inimestele - lisapension kaasasündinud puudega või enne 26. eluaastat invaliidistunud inimestele

Kaasasündinud puudega või enne 26. eluaastat invaliidistunud inimeste lisapensioni arvutamisel kohaldatakse soodsamaid erieeskirju (vt punkti 2.4). Neid hüvitisi, mille

saamiseks ei tule sissemakseid tasuda, rahastatakse riiklikest toetustest.

➔ Lisatoetuste kord

Vastu on võetud lisatoetuste erikord. See on jõus alates 1. jaanuarist 2006. Selle korra eesmärk on anda rahalist abi eakatele, kelle kindlustusperiood riiklikus kindlustussüsteemis on piiratud.

Üldiselt on üldise sotsiaalkindlustussüsteemi raames kindlustatud kõik Norra alalised elanikud (vt punkti 1). Kuna aga selles kehtib kriteerium, et inimene peab elukoha põhjal täispensioni saamiseks olema enne 67-aastaseks saamist elanud Norras nelikümmend aastat, siis Norras vähem aega elanud inimesed ei saa elamiseks piisavat vanaduspensionit. Uus kord tagab miinimumsissetuleku (mis annab hädavajalikud elatusvahendid) 67-aastaseks saanud isikutele, kellel ei ole muid rahalisi vahendeid ja kes ei saa piisavalt pensioni, sest nad on riigis elanud vähem kui 40 aastat. Seda lisatoetust saavad pensioniikka (67 aastat) jõudnud inimesed ja kes on ühtlasi Norra alalised elanikud.

Toetuse ülemääraks on 2007. aasta 1. jaanuari seisuga kehtestatud minimaalne sotsiaal pensionikindlustuse määr ehk 112 788 Norra krooni aastas üksikutele inimestele ja 206 712 Norra krooni paaridele (see tähendab 103 356 Norra krooni kummagi kohta).

Toetuse saamise tingimuseks on elatusvahendite range kontrollimine ja toetust vähendatakse, kui toetusesaaja või tema abikaasa või elukaaslane saab muud töötulu, kapitalitulu või muid Norra või välisriigi pensione. Peale selle võidakse põhimõtteliselt arvesse võtta kapitalivara ja muud vara või omandit.

Lisatoetus täiendab riiklikust kindlustussüsteemis antavat tavapäraselt vanaduspensionitoetust. Järelikult ei anta seda inimestele, kes saavad juba tavapäraselt toetust, see tähendab vähendamata toetust.

Lisatoetust antakse ilma pensioniõigust andva perioodi või tavapäraste kindlustusperioodide nõudeta. Toetuse saajad peavad taotluse igal aastal uuesti esitama ja kohalikku kindlustus- ja sotsiaalametisse isiklikult kohale tulema.

Lisatoetusekord ei ole üldise riikliku kindlustussüsteemi (vt riikliku kindlustuse seadust) ega sotsiaallabisüsteemi (vt sotsiaalteenusteseadust) lahutamatu osa. Seda rahastatakse täielikult keskvalitsuse tulueelarvest ja seda haldab sotsiaalkindlustus- ja heaoluamet.

Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed

Peamiste sotsiaalkindlustusasutuste aadressid Norras on järgmised:

➔ Töö- ja heaolamet
(*Arbeids- og velferdsdirektoratet*)

P.O. Box 5 St Olavs plass
N-0130 Oslo
Norra
Tel: (47) 21 07 00 00
<http://www.nav.no/>
E-post: post@nav.no

➔ Välisriigis tagatud riikliku sotsiaalkindlustuse amet
(NAV Utland)

P.O. Box 8138 Dep.
N-0033 Oslo
Norra
Tel: (47) 23 31 13 00
Faks: (47) 23 31 13 01
E-post: nav.utland@nav.no

Euroopa Komisjon

**Liikuvus Euroopas (Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)
Sotsiaalkindlustusõigused Norras – Seisuga 3. veebruar 2006**

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2009 – 15 lk – 21 x 29,7cm

ISBN 92-79-04361-7

Kuidas ELi trükiseid tellida?

Väljaannete talituse trükiseid saab tellida veebipõhisest raamatupoest EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>) või Teie valitud müügiesindusest.

Meie ülemaailmse müügivõrgu kõikide esinduste nimekirja tellimiseks saatke faks numbril (+352) 2929 42 758.

http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/publications_en.htm

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi **trükiseid** saab alla laadida aadressilt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/publications/index_en.cfm

Kasutajaks saab registreeruda tasuta aadressil:

http://ec.europa.eu/employment_social/sagapLink/dspSubscribe.do?lang=en

ESmail, on tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi elektrooniline teabeleht.

Tellida saab veebilehelt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/news/esmail_en.cfm

<http://ec.europa.eu/social>

